

Steven Delarue: voor een realistische en haalbare taalnorm

Bruno Comer en Filip Devos

'Je moet je overal en in alle omstandigheden behoorlijk kunnen uitdrukken en je taalgebruik mag niet in die mate opvallend zijn dat het ervoor zorgt dat de inhoud niet meer te volgen is.' Dat zijn de criteria die taalkundige Steven Delarue voor leerkrachten verkiest boven de klassieke norm van het Standaardnederlands. Hij vindt die maatstaf realistischer, want het Algemeen Nederlands kunnen weinigen vlekkeloos spreken en de klassieke norm leidt dus tot nodeloze stress.

In september behaalde Delarue een doctoraat, waarvoor hij zes jaar lang de boer op ging naar een groot aantal Vlaamse scholen, van Leper tot Hasselt. Hij observeerde 82 leraars tijdens hun lessen en hij interviewde hen ook rond het thema van de standaardtaal in de klas. Niet alleen leraars Nederlands kwamen aan bod, maar alle vakken waren vertegenwoordigd. Wel moest de les in een klaslokaal plaatsvinden, waardoor turnlessen, bijvoorbeeld, uitgesloten waren. Ook ging de onderzoeker niet aan de slag met vakken waar een andere taal werd gesproken.

Verschillende taalregisters

Steven Delarue is sinds 2015 samen met Heleen Rijckaert hoofdredacteur van *Fons*, een nieuw, twee keer per jaar verschijnend tijdschrift voor didactiek Nederlands in Vlaanderen. Zijn aandacht voor onderwijs wijst op maatschappelijke betrokkenheid, en die aandacht staat ook centraal in zijn doctoraat.

Dat doctoraat draaide rond vragen als: Hoe staan leraars tegenover de standaardnorm? Hechten ze daar veel belang aan in een schoolcontext of niet? Vinden ze van zichzelf dat ze standaardtaal spreken of niet? De conclusie van Delarue is dat leraars taalgorg belangrijk vinden: ze dragen de standaardtaal hoog in het vaandel. Maar ze spreken die niet altijd. 'Het is een schizofrene situatie. In de lessen gebruiken ze verschillende taalregisters: gaat het over instructies of conclusies, dan gebeurt dat in het Algemeen Nederlands. Gaat de leraar op in het vuur van zijn betoog, dan komt er een meer ontspannen moment in de les, en dan wordt al sneller van de taalnorm afgeweken.'

Dit alles past bij de lossere manier van lesgeven zoals die zich in de voorbije decennia doorgezet heeft. Ook de werkvormen in de klas zijn veranderd: van klassiek 'ex cathedra'-onderwijs naar een aanpak waarbij de leraar veeleer een 'coach' is, en dat kun je toch niet als een negatieve evolutie beschouwen? Het besluit is duidelijk: laat de leraars goed les geven en de kennis en vaardigheden overbrengen die noodzakelijk zijn. De taal is daartoe een middel en geen doel op zichzelf. Er mag dus van de standaardnorm afgeweken worden. Volgens Delarue zou het beleid daar duidelijkheid over moeten scheppen. 'De vroegere onderwijsministers, Frank Vandenbroucke

en Pascal Smet, stelden dat in de klas alleen Standaardnederlands gesproken mag worden. Minister Hilde Crevits heeft zich daar nog niet over uitgesproken en in de eindtermen is van die strenge taalnorm weinig te merken.

Geen vrijgeleide

'Geef ik daarom een vrijgeleide om taalgorg overboord te gooien? Helemaal niet!', benadrukt onze gesprekspartner. 'Kijk, ik ben iets minder streng in de leer dan sommige andere taalkundigen. Ik pleit wel voor een meer pragmatische aanpak en die sluit begrip in voor de verdedigers van de standaardnorm, maar evenzeer voor de realiteit. De verdedigers van de standaardtaal als enige norm bezondigen zich aan "standaardfetisjisme": ze uiten hun standpunt zo vurig, dat een normale discussie niet meer mogelijk is.' Delarue citeert in dit verband herhaaldelijk en ietwat gretig *De Standaard*-columniste Mia Doornaert, die 'de mensen bang maakt om te spreken', die ze als het ware 'demoniseert'. 'Tja, dat is een ongelijke strijd, want Doornaert heeft een vrijgeleide als columnist. Als schrijver van een opiniestuk, wat ik wel vaker doe, kun je daar moeilijk tegen op. Met zo iemand kun je geen gesprek voeren. Het symbolische beeld van de standaardtaal als verheven, statige taal zit er bij haar zo diep in, dat het er met geen stokken uit te krijgen is.'

Het doctoraat van Delarue deed inderdaad stof opwaaien en kreeg veel aandacht in de media. 'Dat doet natuurlijk deugd', glimlacht Delarue, die niet wegsteekt wat mediageil te zijn. 'Mijn doctoraat sluit aan bij de discussie die Geert Van Istendael in 1989 ingezet

---

heeft in zijn boek *Het Belgisch Labyrint*. Toen lanceerde hij de term "Verkavelingsvlaams": de tussentaal die veel Vlamingen spreken, die soms als Standaardnederlands aangevoeld wordt en ook tot in de media, en meer bepaald tot in feuilletons en soaps, doordringt. Van Istendael voegt daaraan toe dat de gebruikers van de tussentaal dan nog durven te denken dat ze Standaardnederlands spreken en daar ben ik het niet mee eens. De meeste gebruikers van tussentaal zijn zich er terdege van bewust dat ze geen vlekkeloos Nederlands spreken. Zo reageerden de meeste leraars verontrust toen ik hun klas binnenkwam: "Zal mijn Nederlands wel goed genoeg zijn voor iemand van 'den univ' die naar mij komt luisteren?" Het is die onzekerheid die een van de argumenten is van Steven Delarue om de standaardtaal niet als norm te stellen voor het taalgebruik in de klas. 'Op den duur durven ze hun mond nauwelijks nog open te doen, terwijl goed articuleren net de belangrijkste vereiste is om je verstaanbaar te maken', stelt hij. 'Het gebruik van Algemeen Nederlands kan bij leerlingen in bepaalde omstandigheden erg knullig overkomen. Hoeveel mensen zijn er die alleen Algemeen Nederlands spreken? Wie in dat geval is, ondervindt dat dit een handicap kan zijn in de communicatie: zij zijn niet in staat om hun taalgebruik aan te passen aan de verschillende situaties waarin ze terechtkomen. Met de standaardtaal worden ook eigenschappen verbonden die er niet noodzakelijk bij horen: intelligentie, verfijndheid, sociale status. Het ene gaat niet altijd met het andere gepaard: een bullebak blijft een bullebak, ook als hij Algemeen Nederlands praat. Je hoeft ook geen vlekkeloos Nederlands te spreken om aan de top van de maatschappelijke ladder te raken: daarvan zijn er voorbeelden te over. In zijn communicatie wordt een topmanager of een politicus op de verstaanbaarheid beoordeeld en niet op zijn accent. Ook zijn tegenstrevers geven toe dat Hugo Schiltz uitstekend met het publiek kon omgaan, maar je hoorde zo waar hij vandaan kwam. Het valt overigens op dat vrouwelijke politici meer op hun taal worden beoordeeld dan mannen, net zoals vrouwen ook meer op hun kledij beoordeeld worden.'

Académie française

'Diverse taalregisters hanteren is een handige oplossing voor allerlei situaties. Kijk naar de tv-reportages over wielervedstrijden. Tot 1978 was Fred De Bruyne, een vroegere wielrenner, vaak de commentator. Zijn deskundigheid maakte hem populair, maar er was enorm veel kritiek op zijn taalgebruik. Het weekblad *Humo* heeft nog een letterlijke weergave van zijn commentaar gepubliceerd om aan te tonen hoezeer hij tegen het zorgvuldig taalgebruik zondigde. Nu verslaat Michel Wuyts, een geschoolde VRT-journalist, Parijs-Roubaix en aanverwante koersen. Hij krijgt wel ex-wielrenner José De Cauwer naast zich, die begrijpelijk Nederlands spreekt,

maar zijn Waaslands accent is onmiskenbaar. En in de radioreclame zie je iets analogoos: de sketches zijn in tussentaal, de aansporing om het product te kopen in Standaardnederlands.'

” Mia Doornaert maakt mensen bang om te spreken.

Vlamingen hanteren iedere dag diverse taalregisters. Bij West-Vlamingen en Limburgers lijkt de variatie daarbij vaak groter te zijn dan bij Brabanders, waartoe de Antwerpenaars ook gerekend worden. En die evolutie waarbij de standaardtaal steeds minder vaak gebruikt wordt en onder druk komt te staan, zien we evenzeer in andere landen. De grotere mobiliteit doet het taalgebruik veranderen. Ook de gewone man merkt dat hij niet overal terecht kan met zijn dialect. Hij past zich dus aan, zonder daarom de standaardnorm te hanteren en kiest voor een meer genuanceerde oplossing. 'Het is die nuance die ik in het beleid wil krijgen', zegt Delarue. 'De reactie van de verdedigers van de standaardtaal ligt voor de hand: als je toegevingen doet op de standaardnorm, is het hek van de dam en krijg je een nivellering naar beneden toe. Het is dus de standaardnorm of de chaos, daar komt hun argumentatie op neer.'

” Je hoeft geen vlekkeloos Nederlands te spreken om aan de top van de maatschappelijke ladder te raken: daarvan zijn er voorbeelden te over.

Steven Delarue en zijn geestesgenoten betwisten echter het bestaan van de standaardnorm niet: die blijft onontbeerlijk om tot een goed taalbeleid te komen. 'Ik ben Guido Gezelle niet, de taalparticularist die het West-Vlaams met hand en tand verdedigde', glimlacht hij. 'De nuance die ik aanbreng, zit niet in het bestaan zelf, maar in de toepassing van de taalnorm, en dan is het beter een doelstelling na te streven die haalbaar blijkt, dan onder een te hoge lat te duiken. In dat opzicht zitten we nu op een breuklijn. Er wordt dikwijls verwezen naar de Académie française, die de norm voor het correcte Frans muurvast vastlegt. Maar hoe wordt het Frans in de praktijk gesproken? De regionale hervorming van het centralistische Frankrijk, die onder de regering van president Mitterrand werd doorgevoerd, is een succes gebleken. De 'Région Nord-Pas-de-Calais' is bijvoorbeeld een begrip geworden. Iedere streek heeft zijn eigen tongval en een film als *Bienvenue chez les Ch'tis* bleek een blijvend succes. In een federale staat als Duitsland gaan politici zelfs prat op hun accent! En heb je de Schotse nationalist al eens aan het woord gehoord? Dit is geen pleidooi voor een toren van Babel binnen een natie, maar wel een oproep tot realiteitszin. Laten we komen tot een taalgebruik waarbij we elkaar zonder problemen kunnen begrijpen, zonder dat we afbreuk hoeven te doen aan

onze eigen spontaniteit. Taal is een belangrijk onderdeel van onze persoonlijkheid en als we daar artificieel mee omgaan, zal dat zich op de een of andere manier wreken. De toegenomen mobiliteit zal er ons sowieso toe dwingen elkaar vlot te leren verstaan en geen enkele taal staat boven een andere.'

Werk op de plank

De strijd die de Vlamingen sinds het ontstaan van België hebben moeten voeren om hun eigen taal te verdedigen, maakt de bezorgdheid rond de standaardtaal begrijpelijk. Maar die mag niet tot krampachtigheid leiden. Nederlanders, die op dat vlak een heel ander verleden hebben, gaan veel lossier om met de norm. Zelfs bij nieuwslezers kun je een accent bespeuren.

Het bereiken van de alternatieve norm – je overal goed verstaanbaar maken en niet opvallen door je taalgebruik – brengt sowieso veel werk op de plank. 'Zelf heb ik, naast mijn taalkundige studies Latijn en Nederlands, een jaar logopedie gevolgd', vertelt Delarue. 'Als boerenzoon uit Izegem praatte ik na afloop van mijn humaniora meestal dialect, en ik heb wel wat moeten bijbenen tijdens mijn universiteitsjaren. Het feit dat ik een jaar logopedie heb gevolgd, is rechtstreeks te verbinden met de verwachting om perfecte standaardtaal te spreken. Ik moest daar dus streven naar de klassieke norm, niet naar mijn alternatieve norm, waar logopedie niet nodig zou zijn, tenzij je absoluut onverstaanbaar bent.'

Ook tegenover anderstaligen is vasthouden aan de vaste taalnorm in de dagelijkse praktijk niet per se de beste oplossing. 'Bekijk het eens praktisch: wat kan een Filipijnse bejaardenhelpster aanvangen met Standaardnederlands bij negentigjarigen?', vraagt Delarue zich af. 'We horen toch ook diverse vormen van Frans, Duits of Engels als we die talen leren?'

Op meertaligheid zal hij zich de volgende jaren (ook) focussen. Sinds 1 september van dit jaar is Delarue immers aan de slag bij Onderwijscentrum Gent rond thema's als diversiteit, meertaligheid en onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers (OKAN). En als besluit gooit hij alweer de knuppel in het hoenderhok: 'In het onderwijs van het Nederlands voor anderstaligen pleit ik ervoor om de oorspronkelijke taal van de cursisten niet uit de klas te bannen, zoals dat gebeurt in het taalbadmodel dat sommige politici naar voren schuiven. Onderzoek heeft uitgewezen dat je betere resultaten bereikt als je je niet alleen op de te leren taal concentreert, maar ook op een positieve manier aandacht besteedt aan de eigen thuistaal.'

Uit West-Vlaanderen komen veel taalkundigen, stellen we tot slot vast. 'En ook veel rebellen ...', voegt Delarue er glimlachend aan toe.

Steven Delarue houdt een blog bij over taal(onderwijs), en daarvoor werd hij net bekroond met een Jaarprijs Wetenschapscommunicatie van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten. Daaruit de volgende citaten:

'Verstaanbaarheid' en 'opvallendheid' lijken me trouwens (didactisch) nuttigere labels dan 'standaardtaal' of 'tussentaal' (want daartussen valt toch geen gedegen onderscheid te maken, en zowat iedereen mengt de twee door elkaar), én bieden je als leraar de gelegenheid om in discussie te gaan met je leerlingen over heldere communicatie, en wat daar allemaal bij komt kijken. Kijk, meteen een mooie leestip erbij.'

'Tijdens mijn onderzoek heb ik leerlingen weleens horen praten over leerkrachten die continu in het lokale dialect lesgeven, terwijl die leerlingen – zelfs als de verstaanbaarheid niet in het gedrang komt – vinden dat dat toch wel écht niet past binnen een klascontext. Op zulke momenten gaan ze eerder op het taalgebruik letten dan op de lesinhoud, en dan krijg je (potentieel) wél problemen.'

'Met stijgende verbazing las ik de column van Mia Doornaert (DS 1 februari). Dat ze daarin voor de zoveelste keer klaagde over 'de verloederende van het taalonderwijs' of de 'schrikbarende vervuiling van het Nederlands door het Engels' verbaast niet – dat riedeltje kennen we intussen. Wél dat ze uit dat alles concludeert dat we naar een Vlaanderen zónder taal zouden evolueren. Misschien leef ik in een ander Vlaanderen dan dat van de barones, want ik merk om me heen net steeds méér taaldiversiteit op. Op de tram hoor ik allerlei talen door elkaar, en in scholen hoor (en zie) ik jongeren op bijzonder creatieve en inventieve manieren met taal omgaan.

Voor Doornaert is dat helemaal geen taal. Enkel dat precieuze Standaardnederlands voldoet volgens haar aan die beschrijving, en alles wat daarbuiten valt, is het niet waard om Nederlands genoemd te worden. Daaruit spreekt een onverholen minachting voor het taalgebruik dat zowat elke Vlaming dagelijks hanteert en een ongebreideld elitarisme. In haar column ontkent ze dat, en noemt ze zichzelf net democratisch, maar wat is er democratisch aan om elke vorm van taalgebruik onderuit te halen die afwijkt van de standaardtaal? Het is een discours waarin geen plaats is voor enige nuance.'

(bron: <https://stevendelarue.be/>)